

SANG EN TINTA

CAPÍTOL I

Escolta, Espanya, la veu d'un fill
que et parla en llengua no castellana:
parlo en la llengua que m'ha donat la terra aspra.

I d'una estrebada vaig arrencar el full esgrogueït de la màquina d'escriure.

Concloure amb els primers tres versos de l'«Oda a Espanya» de Maragall s'havia tornat una mena de convenció literària dels pamflets que escrivia. Si bé l'obra se situa en l'època del colonialisme espanyol, l'essència que hi ha arrelada en cada vers ressonava llavors més que mai; la mateixa repressió i persecució del pluriculturalisme que el poeta ja condemnava al segle XIX, ara, però, eren dutes a terme en la seva cara més fosca sota un règim encara més censorador.

De la manera com vaig poder, vaig desfer-me d'aquells pensaments que solien venir-me al cap quan donava per acabat un escrit. Vaig amagar els documents i vaig apagar l'espelma de parafina d'una bufada abans de dirigir-me al dormitori.

Allà jeia ell, estès sobre el llit. El seu vestit reposava al penjador; aquella carcassa tèxtil sense vida imposava la seva presència fins i tot quan dormia. A la paret, hi havia penjat un títol. En aquell paperot s'hi llegien les paraules *José Antonio Ruiz: Gobernador Civil*, i, al cantó inferior esquerre, s'hi distingia un gargot desdibuixat introduït pel lema *Firma del Generalísimo*.

Vaig estirar-me al llit, esquena a esquena amb ell. Com podia ser que les decisions que vaig prendre en el passat m'haguessin conduït a compartir llit amb un alt càrrec franquista? La pregunta, però, tenia una resposta bastant senzilla: des del cop d'estat, per raons que m'eren totalment alienes, els meus pares van considerar

que no era prou capaç de portar les regnes de la meva vida, així que van decidir fer-ho ells. No van dubtar un instant a fer servir els privilegis de la vida burgesa per adherir-se com una sangonera a qui tenia com a objectiu anul·lar la cultura catalana. Mai no van tenir en compte els meus interessos quan van manegar-me un matrimoni per escudar-se rere el bàndol a què s'havia de pertànyer en aquells moments de penúria, com deia la mare.

CAPÍTOL II

Sempre em despertava, com a mínim, mitja hora després que ell se n'anés a a l'edifici de Govern Civil, a tocar del port de la ciutat. No ho feia pas a propòsit, simplement era l'efecte de la vida noctàmbula passant comptes, tot i que estalviar-me haver d'enraonar amb ell m'alleujava.

Des del dia que van hissar la bandera espanyola amb l'Àliga de Sant Joan al balcó de l'ajuntament barceloní, la meva rutina diària, fins llavors tan avorrida i previsible, es capgirà per complet. Quan tocaven les nou del matí, sortia de casa i me n'anava a Cal Francesc, un amic de la infantesa que tenia una casa als afores de la ciutat. Era com una mena de punt de trobada on ens reuníem tots aquells estudiosos de la llengua que intentàvem mantenir-la viva davant d'aquella amenaça imminent.

Cadascun de nosaltres contribuïa a la causa com podia: hi havia qui recollia les obres d'autors exiliats i d'altres que escrivien pamflets fent públiques les manipulacions que el govern feia d'amagat. En aquesta última, com era evident, m'hi incloïa. La feina d'en José i la seva naturalesa xerraire en conjunt em posaven les coses molt fàcils...

Llavors, un cop arribava el cap de setmana, portàvem una còpia de cadascun dels documents que havíem anat recopilant a l'Editorial Laia, una casa d'edició que col·laborava amb nosaltres. A part d'imprimir-los, els dissenyaven amb una coberta en castellà que no es corresponia amb el contingut de la novel·la catalana. Tot i que aquest mètode no hagués evadit la censura minuciosa franquista, era prou efectiu per passar desapercebut en qualsevol prestatgeria de l'època.

Durant els següents dies, totes les impremtes clandestines que tenien distribuïdes per la ciutat escopien ininterrompudament obres de Rodoreda, Calders o Carner maquetades sota el títol de *Fortunata y Jacinta*, *Don Juan Tenorio* o *Fuenteovejuna*.

Havíem aconseguit crear tota una xarxa que mantenia el cor de la cultura literària catalana, aleshores tan afeblit, bategant.

CAPÍTOL III

—Endavant, Mercè. Ara ja hi som tots —digué en Francesc, en veure'm. Vaig retornar-li la mirada amb un somriure i vaig entrar.

Cada cop érem més gent. Els quatre gats que érem a l'inici s'havien convertit en quinze en qüestió de setmanes. Al principi, només teníem una màquina d'escriure, passada de mà en mà, però llavors en teníem sis. Amb més gent i més eines, les paraules proliferaven com si la tinta mateixa fos un crit de resistència.

—D'on treus els calés? —vaig preguntar-li a cau d'orella.

—Es veu que els de l'editorial també són partidaris de mantenir Catalunya viva —replicà, amb uns ulls com unes taronges que deixaven endevinar la seva clara brillantor.

—És increïble, oi? —vaig deixar anar inconscientment.

—El què?

—Que la gent lluiti per un bé de la humanitat amb tanta devoció que estiguin disposats a arriscar-hi la vida —vaig notar un calfred que em recorria tota l'esquena i reposava sobre el clatell. Abans de dir res més, vam contemplar durant uns segons tot el que havíem creat del no-res.

—Ens hi arromanguem? —vaig suggerir.

—Som-hi —i girà cua—. Per cert, Mercè... —va dir, tornant-se a girar.

—Què?

—Han trucat tons pares.

—Què volen? —vaig preguntar, desconcertada per la notícia.

—No m'ho han explicat, només m'han dit que al llarg d'aquesta setmana passaran a veure't.

—Coi..., que n'és d'estrany —vaig intentar rumiar quin era el motiu de la seva inesperada visita, però no se'm va acudir res—. Bé, d'acord. Gràcies, Cesc.

Recordo que em vaig passar el matí barrinant per què els pares es volien prendre la molèstia de visitar-me. A primera vista, pot semblar una pràctica habitual, però la meva relació amb ells no en tenia res d'habitual. Vivíem prou a prop, però en mons totalment diferents. A més, la comunicació entre nosaltres era pràcticament inexistent.

Dies després, mentre en José era fora i jo acabava de compilar les còpies que havia de portar a l'editorial, van arribar els pares.

—Bon dia, Mercè —digué la mare, quan els vaig obrir la porta.

—Hola, passeu... —vaig contestar, intentant dissimular la barreja de preocupació i desgana amb què els rebia. Els vaig fer seure al sofà del menjador i vaig preparar cafè.

—Com és que heu vingut? No vull ser grollera, però em sorprèn la vostra visita.

—T'hem d'informar d'una cosa que requeria la nostra presència —detestava que em parlessin com si fos una forastera.

—Què passa?

El pare va arrufar el nas i se m'atansà. La tensió de l'aire era aclaparadora.

—La mare i jo hem arribat a la conclusió que el millor per tots tres és marxar.

—Marxar d'on? —vaig contestar instintivament, confosa.

—Del país, ves —deixà anar, trencant, finalment, l'aire en mil bocins. Abans que em vingués cap paraula al cap per respondre, va continuar—. La censura cada cop és pitjor. La situació s'està tornant insostenible —la seva respiració era cada cop més agitada, s'estava posant nerviós—. I, com si no n'hi hagués prou —deixà anar aire—, et dediques a fer-li la guitza a una colla de desgraciats que et podrien empresonar de per vida —va fer una pausa—. O alguna cosa pitjor —va concloure.

—Fer-li la guitza? —vaig contestar, indignada—. De debò que aquesta és la manera com resumeixes el que fem? Tan poc t'interessa que hi hagi gent que vetlli per la cultura que has mamat? —la conversa anava pujant de to, començava a semblar una discussió.

—Maria Mercè, assossega't —va dir la mare, que fins llavors havia romàs en silenci, anant fent petits xarrups de la tassa de cafè.

—Nosaltres no fem la guitza a ningú —vaig fer, girant-me cap al pare—. Volen ferir la nostra cultura, veure-la sagnant. Nosaltres de la sang en fem tinta i així és

com la mantenim viva —quan m'enfadava, semblava que parlés en vers—. Ja vaig accedir a fer-vos de titella una vegada. Ara ja no hi tornaré.

La mare plorava. El pare em mirava amb menyspreu.

—D'acord —es va aixecar del sofà—. Nosaltres ens n'anem —va estendre-li la mà a la mare i van traspasar la porta.

CAPÍTOL IV

—*Se está yendo todo a la mierda* —exclamà, després d'obrir la porta d'una revolada, mentre deixava l'abric al penjador del rebedor.

—*¿Qué pasa, José?* —vaig desviar l'atenció de l'olla de brou bullent cap a ell, amb l'ai al cor per l'ensurt.

—*Creen que está todo atado y bien atado. Pero no es así. Yo sé que no lo es. Hay cabos sueltos. Muchos* —va fer una pausa llarga i continuà—. *Les hemos tocado la fibra sensible, donde más les duele.*

—*¿El qué?* —vaig preguntar, confosa.

—*¡Pues el catalán!* —exclamà, furiós—. *Verás, llevábamos tiempo teniendo el ojo puesto en un tío. Hoy, en una de esas redadas sorpresa, le han interceptado todo un arsenal de libros en catalán. El muy espabilado les había puesto un título en español a cada uno.*

Em va caure el món damunt en sentir aquelles paraules. Una violenta onada de preguntes m'esclatava al pensament. El meu camp de visió ara l'envoltava una aurèola negra acompanyada de fiblades rere els ulls.

—*¿Y qué le han hecho? ¿Saben de dónde vienen esos libros?* —vaig preguntar-li, intentant apartar l'allau de dubtes que se m'acumulava al cervell.

—Le han detenido, está en el cuartel. Los libros no tenían páginas de créditos ni nada por el estilo, supongo que iniciarán una investigación para dar con su procedencia, porque eran muchos, y parecían bastante nuevos...

Tan bon punt va tornar a la feina, vaig agafar les coses i me'n vaig anar escopetejada a casa d'en Francesc.

—Mercè, què fas aquí? Avui és diumenge...—va dir, quan em va veure plantada al portal de casa seva.

—Ho saben —vaig dir, mentre entrava per la porta abans que ell em convidés a fer-ho.

—De què parles, Mercè? —va dir, allargant l'última vocal amb impaciència, mostrant clarament el seu enuig perquè donava per fetes les coses sense explicar-les.

—Ves, Cesc, els llibres...—el neguit m'estrenyia el pit—. En José... ell m'ho ha explicat tot —un nus a la gola m'absorbia les paraules com un forat negre.

—Vine, Mercè, seu.

Em va fer esperar asseguda en aquella butaca de vellut blau de la sala d'estar mentre ell preparava dues tasses de cafè. Vam estar xerrant durant tres quarts d'hora.

—L'interrogaran, ho saps, oi? —vaig preguntar-li.

—Clar. Però pensa-ho bé: el repartiment de llibres és completament anònim i ni tan sols coneix l'editorial d'on venen. No els pot relacionar de cap manera amb nosaltres. Mercè —esbufegà—, saps tan bé com jo que el que fem és important. No ho podem engegar tot a prendre pel sac ara —em va mirar els ulls i va posar-me les mans sobre les meves, tremoloses—. Ja farem alguna cosa: es poden canviar les

cobertes dels llibres o fer servir màquines d'impremta amb altres tipografies o ves a saber, hi ha mil opcions, dona.

—No ho sé, Francesc... em fa mala espina tot plegat.

Encara no sé com va aconseguir convèncer-me de continuar fent el que fèiem. En Francesc podia arribar a ser molt persuasiu.

CAPÍTOL V

Després del tancament de l'editorial tot va anar molt de pressa. Com era d'esperar, els facciosos no van quedar-se de braços plegats sabent que sota els fonaments d'aquell règim postís que havien construït hi havia tot un entramat que els feia trontollar.

Recordo que aquell dia plovia. Un vel grisenc cobria els terrats de Barcelona; aquella ciutat emmetzinada d'indústries i edificis en reconstrucció cobrava una dimensió enigmàtica sota l'aigua.

El telèfon va sonar quan jo encara dormia. En José ja se n'havia anat. Les gotes colpejaven el vidre de la finestra.

—Digui? —vaig dir, encara amb els ulls tancats i el telèfon a l'orella.

—Mercè, soc en Francesc —digué el fil de veu.

—Què vols, Cesc? —vaig mirar el rellotge— són les set del matí...

—Hem de veure'ns, és urgent —els ulls se'm van obrir en sec.

—Francesc, què passa? —vaig preguntar-li.

—Quedem al Cafè de l'Òpera a dos quarts, les parets hi senten —després, un silenci eclipsat pel xiulet de l'aparell va envair la sala.

Amb les mans tremoloses, vaig penjar el telèfon. Vaig obrir l'armari de l'habitació d'una estrebada i en vaig treure el primer que vaig trobar. Em vaig posar les dues peces de roba totes desmanegades que havia arreplegat i vaig sortir de casa.

Plovia a bots i a barrals. Tot un riu corria per l'asfalt de les Rambles, aleshores tan ermes. Les gotes d'aigua em queien damunt del cap despullat, cara al cel, cara al gris; les gotes d'aigua em regalimaven per la cara i es vaporitzaven sobre les galtes ardents.

D'una empenta em vaig precipitar dins d'aquella cova de llum enmig de la negror del carrer. Em vaig apartar els cabells xops del front i vaig veure a en Francesc, assegut al final del bar en una taula, sol, amb una tassa entre les mans. M'hi vaig acostar a poc a poc, amb passos curts, intentant prolongar el màxim possible l'espai que ens separava; allargant al màxim el temps de desconexió d'allò que havia passat i que no es podia dir per telèfon.

Em mirà ulls i digué:

—Han tancat l'editorial —vaig seure a la cadira.

Se'm fa difícil transcriure el diàleg que vam mantenir al llarg d'aquella hora. El missatge em va deixar en un estat d'atordiment mental, amb un defalliment absolut que em desconnectà a l'instant del món que m'envoltava. Mai vaig arribar a saber del cert com va anar tot. De fet, però, tampoc era gaire important.

CAPÍTOL VI

Aquell dia me'l vaig passar tot sencer al llit. Les poques forces que em quedaven les vaig utilitzar per intentar connectar i trobar sentit a les quatre paraules que m'havien quedat de la conversa de feia unes hores. Aquells esforços infructuosos

em feien estar encara més cansada. El pes de la impotència i l'esgotament reposaven, a poc a poc, sobre les parpelles, que no es van voler obrir fins a l'endemà al matí.

Em vaig aixecar sobresaltada del llit quan vaig sentir cops a la porta. Desconfiada, vaig mirar per l'espiera; era en Francesc. Vaig obrir-li la porta.

—No hem de deixar res. Ho hem de cremar tot —tenia la cara demacrada, com si, a diferència de mi, no hagués dormit en tota la nit.

—D'acord, passa —vaig contestar-li sense pensar-m'ho dues vegades, encara amb el cap embriagat per la son.

Ens vam passar tres hores recollint papers. Feixos i feixos de pamflets i fulls van sortir dels llocs més insospitats. Com podia ser que en José no n'hagués trobat ni un? No entenia el català, però, al cap i a la fi, les dues llengües tampoc són tan diferents... Quan vam acabar, en Francesc em va dir que portaria les bosses plenes de papers a casa seva per ajuntar-les amb les seves i anar-les a cremar. A més, em va aconsellar que em desfés de la màquina d'escriure i que li portés també a casa seva l'endemà; em va dir que coneixia el venedor d'una botiga de segona mà que me la compraria a bon preu.

Quan en Francesc va traspasar la porta carregat de bosses, vaig notar que s'enduia un tros de mi, de la meva essència, dels meus escrits. Sentia que dins d'aquell sac de plàstic no hi havia un munt de fulls, sinó que hi era jo; trossos de la meva ànima que m'havien arrencat de forma brutal i cruel demanaven socors perquè els alliberessin d'aquelles parets hermètiques que els oprimien.

Tal com m'havia demanat en Cesc, l'endemà em vaig llevar de bon matí, abans i tot que en José, i me'n vaig anar a casa d'en Francesc amb l'aparell entre les mans. Preferia que ningú em veiés pel carrer carregada amb una màquina d'escriure. Així

que, com era costum, vaig enfilem Rambles avall. Una capa daurada començava a tenyir els sostres barcelonins. La rosada en suspensió de la nit s'anava diluint a poc a poc en aquell aire mediterrani tan dens de la ciutat.

Poc després de deixar la Barcelona cèntrica al darrere, vaig arribar a Cal Francesc. Vaig trucar al timbre diverses vegades, però ningú no va respondre. Vaig deixar la màquina d'escriure a terra, vaig obrir la bossa que sempre portava a l'esquena i en vaig treure un joc de claus que en Cesc m'havia donat. Vaig fer-les entrar al pany i vaig girar el canell. Havien tancat la porta de cop.

—Francesc? —la veu va ressonar per les quatre parets de la casa.

Lentament, com aquell qui està a punt de descobrir una escena del crim en una novel·la de terror, vaig pujar les escales de caragol que connectaven la planta baixa de la casa amb la seva habitació.

En comptes de trobar-me'l estès a terra com temia, vaig descobrir l'habitació escorcollada de cap a peus. Papers, cadires i taules reposaven abocades sobre el terra de manera harmoniosa. La llum d'un sol incipient entrava pel finestral; l'habitació se'm presentava sorprenentment vibrant i, a la vegada, hostil. Els pamflets que havíem escrit eren pertot arreu.

Esgarrifada, vaig sortir d'aquella casa. Corrent per les Rambles, amb una màquina d'escriure entre les mans, la gent em mirava com si fos folla; no saber si em trobaria a casa meua una patrulla de grisos amb els meus escrits a les mans em cremava les entranyes i m'obligava a córrer. Sortosament, no va ser el cas. La casa estava igual com quan havia marxat, amb l'excepció que en José ja no hi era.

Vaig seure al llit, amb el cor bategant al ritme d'un carro de cavalls esperonats i vaig començar a plorar. No sabia què li havia passat a en Francesc, ni què en seria d'ell, ni tan sols on era...

Me n'havia d'anar. Havia de fugir. La imatge dels pares m'ofuscava el pensament. Ruc de mi, pensava, per no haver marxat amb ells. Em vaig ajupir per agafar la màquina d'escriure que havia deixat a terra i me la vaig posar sobre la falda.

Durant mig minut, vaig estar mirant-me-la fixament. Aquell instrument aparentment tan inofensiu tenia la capacitat d'expressar, de criticar, de crear bellesa amb tinta. I ara tenia la sensació que em serviria per trair el meu millor i únic amic. Vaig agafar un tros de paper arrugat i em vaig posar a escriure:

Estimats pares,

Us escric per dir-vos que durant els pròxims dies rebreu una visita meva que probablement serà permanent. La situació a Catalunya és nefasta, molt pitjor de quan va marxar. Tenen a en Francesc, no tardaran a venir a casa meva. Us agrairia que demà m'esperéssiu a l'estació de tren de París.

Que el Senyor m'empari.

Mercè

Les oracions tan abruptes feien evident el meu neguit. Vaig posar aquell paperot dins d'un sobre i amb una ploma vaig escriure-hi l'adreça dels pares. Després, de sota del llit de matrimoni, vaig treure'n la maleta que acostumava a fer servir quan havia d'acompanyar a en José a Madrid. De l'armari vaig agafar-ne tota la roba que vaig poder i la hi vaig encabir. Vaig mirar el rellotge penjat a la paret. Correus tancava d'aquí a deu minuts; havia d'enviar la carta amb urgència, l'endemà era diumenge i els carters no treballaven. Així que, malgrat el cruiximent crònic que

tenia a les cames des de feia dies, vaig sortir disparada de casa cap a la Via Laietana.

Vaig arribar-hi just a temps, amb el cor bategant a mil per hora, escopint la sang bullent a cada racó del cos. Amb una mica menys d'intensitat, vaig tornar cap a casa. Frisava per marxar del país, però no podia evitar sentir-me com una hipòcrita i una traïdora. Tenia un nus al coll de l'estómac que em costaria de pair.

Amb les mans tremoloses dels nervis, vaig posar les mans a la butxaca i en vaig treure el joc de claus de casa. La porta era oberta, així que vaig suposar que en José ja devia haver arribat. Com li explicaria que hi havia una maleta plena de roba rebregada estesa al terra del dormitori? Mentre rumiava una excusa prou creïble per dir-li, vaig entrar al menjador pensant que, com de costum, me'l trobaria ajagut al sofà respirant a través d'una pipa amb el diari entre les mans, omplint tota la sala de fum.

En comptes d'això, vaig topar-me amb un home alt i sec amb un barret palplantat davant la llar de foc mentre observava com la llenya es consumia i espetegava. De la mà esquerra li penjava un full de paper que em resultava sorprenentment familiar.

—Qui ets? —vaig dir, exaltada.

—*Hombre, señora Mercè* —digué, just abans de mirar-me.

La llum del foc li incidí directament sobre el rostre. No era pas un barret el que portava, sinó un tricorni.

—*¿De veras pensaba que iba a salir ilesa de todo esto?* —continuà. Les esgarrapades del temps se li accentuaven al voltant d'aquell somriure esfereïdor. A la mà hi tenia un dels meus pamflets. Va fer-ne una bola de paper i la llençà al foc.

—*Por favor, acompáñeme* —se m'atansà i m'agafà del braç.

—*Sé caminar sola* —li vaig dir mentre em desfeia d'aquella mà suada que m'oprimia el braç.

CAPÍTOL VII

A cada sotrac del cotxe, el dolor se m'estenia per tot el cos, afeblit; cada bot, un record amarg dels cops i les puntades de peu que m'havien clavat a les costelles. Al meu costat, en Francesc, inconscient. L'havien apallissat de tal manera que em resultava difícil de reconèixer-lo. Ens portaven al Camp de la Bota, el nucli de la mort, la seu de les execucions on la gent xisclava i bramava al ritme de les bales de fusell.

Em vaig posar la mà a la butxaca de l'abric enfangat i en vaig treure un tros de paper arrugat i un bolígraf que sempre solia dur amb mi. Tenia la necessitat d'escriure, suposo:

D'aquí a unes hores seré dins la fossa i la terra erma vestirà el meu cos nu. Una terra que ja no ens pertany, una terra emmetzinada d'odi que plora sota els peus de qui la governa. Però és ben sabut que allò que tal vegada s'ha estimat no es pot silenciar per sempre. Aquells que avui m'emmanillen demà patiran els crits del poble que es rebel·la. La mort no em remou les entranyes; m'enorgulleix saber que moriré en la terra per què he lluitat.

Vaig posar-me dempeus i vaig deixar que el vent s'endugués el tros de paper. El cotxe es va aturar. Ja hi havíem arribat. Els dos guàrdies rabiosos van baixar del vehicle i ens en van treure a la força. El Cesc es va despertar en sec i em va llençar

una mirada que em glaçà la sang. Tenia la por clavada a les pupil·les. Un dels guàrdies va escometre violentament contra ell i ens van separar.

Hi havia tota una fila de gent col·locada una al costat de l'altra. A la banda oposada, els botxins, que ja posaven la bala al fusell. Als flancs de l'escena, els barcelonins, gossos del règim, s'aplegaven per participar de la lliçó que solia precedir les execucions públiques.

Em van col·locar a l'extrem de la fila lligada de braços, mirant en direcció oposada als tiradors; tanta era la vergonya que sentien del que feien que no ens podien ni mirar als ulls abans de prémer el gatell.

Els sons metàl·lics dels fusells carregats se'm clavaven al cervell. Amb la fredor de la punta del canó apuntant-me al clatell, els meus llavis van esculpir un fil de veu que em sortí de la gola:

Escolta, Espanya, la veu d'un fill que et parla en llengua no castellana.